

Verhalenroute Heerde

Erfgoed | Vrijheid | Vanaf groep 7 | Bron: Familie van Apeldoorn, Reizen in de Tijd

Ieder jaar organiseert Cultuurplein Noord Veluwe de Verhalenroute in Heerde. Leerlingen krijgen een bezoek van een veteraan in de klas en daarna gaan ze op de fiets langs plekken in Heerde die te maken hebben met de Tweede Wereldoorlog.

Een belangrijk onderdeel van deze Verhalenroute is het monument bij de Klementbrug. Maja is met haar familie ieder jaar bij de herdenking bij dit monument op 13 april. Zij vertelt je meer over wat daar gebeurd is. Ook heeft ze vragen van haar klasgenoten verzameld en voorgelegd aan haar opa en een vriend van haar opa. Zij geven antwoorden op deze vragen. Verder ga je in deze opdracht nadenken over het maken van keuzes in de oorlog. Wat zou jij doen?

Nodig:

- Een computer, tablet of smartphone
- Een vel rood/oranje en een vel groen papier
- Een vader of moeder om het vragenspel mee te spelen
- Bijlage met vragen en antwoorden over de Klementbrug (zie hieronder)

Aan de slag:

- Bekijk hier het [filmpje](#) van Maja over het drama bij de Klementbrug.
- Kijk in de bijlage eens naar de vragen die haar klasgenoten haar hebben gesteld over dit filmpje. Dit geeft veel informatie over wat er gebeurd is. Heb jij nog een andere vraag?
- Sommige mannen die omkwamen bij De Klementbrug kozen voor verzet in Heerde. Bekijk nu het filmpje '[Kiezen voor Verzet in Heerde](#)' en leer meer over de andere mensen die in het verzet zaten.

- Knip uit het rode en groene vel papier kleine kaartjes. Deze gebruik je voor het beantwoorden van de volgende vragen. Deel een rood en groen kaartje uit aan je vader of moeder en neem er zelf ook van iedere kleur één. Beantwoord de volgende vragen door steeds één kaartje te kiezen: Groen staat voor Ja, Rood staat voor Nee.
 1. **Arbeidsinzet**

In Duitsland worden steeds meer mannen opgeroepen voor het leger. Hierdoor ontstaat er daar een tekort aan arbeidskrachten in de fabrieken. In eerste instantie lossen vrijwilligers dit op, maar er zijn er bij lange na niet genoeg. De Duitsers hebben Nederlandse mannen nodig om in hun fabrieken te werken.

→ *Vraag: De Duitse bezetters roepen alle mannen vanaf 16 jaar zich te melden om te gaan werken in Duitsland. Ook jouw 16-jarige neef Henk moet zich melden. Werken in Duitsland betekent hulp aan de Duitsers. Maar als hij zich niet op tijd meldt, zien de Duitsers dit als sabotage en kan dit gevaarlijk zijn voor zijn ouders en zus. Vind je dat Henk zich moet melden? Ja of nee?*
 2. **Onderduikhulp**

In het dichtbevolkte Nederland is het moeilijk om veilige schuilplaatsen te vinden. Bovendien hebben onderduikers voedingsmiddelen en dus distributiebonnen nodig, valse identiteitspapieren, en geld.

→ *Vraag: Neef Henk wil niet werken in Duitsland en zoekt een schuiladres. Hij vraagt of hij in jullie huis mag onderduiken. Mag hij dat? Ja of nee?*

→ *Vraag: Voedsel is schaars in de oorlog. Daarom is het eten op rantsoen en krijg elk gezin van de bezetter voedselbonnen. Dat is net genoeg. Een extra mond om te voeden betekent dat jullie allemaal te weinig eten krijgen. Ook jouw babyzusje.*
Kan Henk bij jullie thuis terecht? Ja of nee?
 3. **Vervalsingen**

In de oorlog wil de Duitse bezetter iedereen goed in de gaten houden. Een van de manieren die de bezetter daarvoor gebruikt is dat je voor van alles toestemming nodig hebt. Er bestaan bijvoorbeeld documenten om je te kunnen verplaatsen (persoonsbewijzen), om een fiets te hebben en om 's avonds over straat te gaan. Eten en spullen zijn alleen op de bon verkrijgbaar. Voor alle inwoners in een gemeente is er een stamkaart. Op de stamkaart wordt bijgehouden welke bonnen je krijgt voor spullen en eten.

→ *Vraag: Jouw moeder werkt bij het distributiekantoor in jullie woonplaats. Zij moet op de stamkaart bijhouden welke bonnen de inwoners ontvangen. In de krant staat waar de inwoners de bonnen voor mogen gebruiken. Als zij de stamkaart gebruikt van een inwoner die verhuisd is, is er voor Henk en jullie genoeg te eten? Moet je moeder dat doen, vind je? Ja of nee?*

Cultuur Thuis

- Vraag: *Jouw moeder wil hiervoor een stamkaart gebruiken van een jongen die in de Duitse fabrieken werkt. Maar dit is niet zonder risico. Als de Duitsers erachter komen is dat gevaarlijk voor jullie allemaal. Moet je moeder dat doen, vind je? Ja of nee?*
- *Het verzet helpt een joods gezin onderduiken. Het gezin heeft voedselbonnen nodig. Omdat jouw moeder op een distributiekantoor werkt, kan ze bonnen stelen. Iemand uit het verzet vraagt jouw moeder bonnen te stelen. Moet je moeder dat doen, vind je? Ja of nee?*
- Hoe was het om de vragen te beantwoorden? Verschillen jij en je vader of moeder van mening? Hoe komt dat?

Klaar:

Heb jij vragen over gemeente Heerde in oorlogstijd of wat er gebeurd is bij de Klementbrug? Stuur je vraag naar de cultuurmakelaar en zij zal je vraag doorsturen naar iemand die jouw vraag kan beantwoorden: m.buning@cultuurpleinnoordveluwe.nl.

Grote dank aan de familie Van Apeldoorn en de Jenaplansschool die deze interessante les mogelijk hebben gemaakt.

Bijlage: 24 vragen en antwoorden over de Klementbrug

**Vragen aan de bestuursleden (H. Visser en A.H. van Apeldoorn) van Stichting Vriendenkring
13 april 1945**

1. **Waarom werd de brug eigenlijk bewaakt?** De brug moest bewaakt worden om te voorkomen dat de Duitsers de brug zouden opblazen. De geallieerden- komende vanuit het oosten van ons land moesten in April 1945 snel het Apeldoorns kanaal kunnen oversteken om de rest van Nederland te bevrijden.
2. **Waarom is het een zwaard en geen kruis?** Het gedenkteken is zowel een kruis als een zwaard. De kruisvorm verwijst naar Golgotha. Op Goede Vrijdag heeft God zich met de mensheid verzoend door zijn zoon te kruisigen. Jezus heeft de zonden door de mensen begaan op zich genomen. Het is ook een zwaard. Deze symboliek verwijst naar een Engelse ridder, koning Arthur genaamd. Koning Arthur heeft in zijn land veel strijd gevoerd. Hij heeft veel mensen gedood, op een gegeven ogenblik kwam hij tot inkeer en besepte hij dat oorlog voeren nergens toe leidt. Hij stak zijn lange zwaard in de grond en zei "ik ga nooit meer vechten, tenzij er in mijn land onrecht geschiedt, mocht dit laatste wel gebeuren dan trek ik mijn zwaard weer uit de grond en ga ik strijden tegen het onrecht".
3. **De mensen die zijn overleden bij de Klementbrug, kwamen die allemaal uit Heerde?** Nee, die kwamen niet allemaal uit Heerde, Hulst kwam uit Elburg, Rambonnet uit Doornspijk, Hoogland uit Olst
4. **Is bekend of de verzetsmensen zijn verraden? (zo ja door wie?)** Nee, de verzetsmensen zijn niet verraden
5. **Waarom is hitler de oorlog begonnen?** Hitler wilde de baas zijn van heel Europa. Zijn woorden waren: Ein reich, ein Führer. Er heerste een grote depressie, werklozen in Duitsland kregen werk door aandacht van Hitler. Werklozen konden bijvoorbeeld wegen aanleggen, maar daar zijn wel kosten aan verbonden. Door Nederland te bezetten, konden zij alles jatten wat ze wilden.
6. **Wat deden de mensen in de schuur daar?** De verzetsmensen zaten in de schuur om de bruggen te bewaken om de geallieerden te helpen bij het oversteken van het Apeldoorns kanaal. De verzetsmensen moesten voorkomen dat de Duitsers de brug op zouden blazen. De geallieerden moesten zo snel mogelijk het kanaal oversteken om de rest van Nederland te bevrijden.
7. **Waarom was er oorlog?** Er zijn altijd mensen in de geschiedenis die macht willen hebben, zo iemand was ook Adolf Hitler. Hij wilde de absolute heerser van Europa zijn.
8. **Waarom is er tekst op de muur geschreven?** De woorden: Hier velde 't Duitse zwaard 13 april A.D. 1945 12 Nederlanders, zijn in de muur gegrift om de herinnering aan het gebeuren levend te houden. De gebeurtenis bij de Klementbrug mag nooit vergeten worden. Tegen deze muur aan zijn de mensen doodgeschoten.
9. **Er zitten om het zwaard allemaal paden. Wat betekent dat? Want de ene is korter dan de andere.** De klinker paadjes verschillen in lengte om aan te geven dat de mensen uit het verzet van dichtbij en van ver weg kwamen. Zij kwamen uit Elburg, Doornspijk maar ook uit Heerde.

10. **Wonen er nu nog mensen in het huis? Wat is er gebeurd met de bewoners van het huis toen?** Er wonen nog mensen in het huis. De mensen, die er in de oorlog woonden, zijn overleden. De mensen, die er tijdens het drama woonden (Konijnenberg en Klement) hebben eerst bij de burens gelogeerd en al vrij snel is er een noodwoning gemaakt (huidige schuur). De bewoners (Konijnenberg), hebben na de oorlog het monument verzorgd. Ze zijn daarvoor geridderd.
11. **Staat altijd dezelfde mensen bij de Klementbrug?** Er is een kleine kern, die elk jaar komt, maar er komen elk jaar ook andere mensen. De herdenking wordt herdacht door zo'n 80 tot 100 mensen. De vaste kleine kern zijn voor het merendeel familieleden van de omgebrachte mensen. Aanwezigheid is vrijwillig, iedereen is welkom.
12. **Wat houdt het verzet precies in?** Geen enkel land wil graag bezet worden. Toen de Duitsers in mei 1940 ons land binnen vielen en kwamen veel mensen tegen hun komst in verzet. Zo gingen zij b.v. telefoonkabels doorsnijden, de Duitsers konden dan geen berichten meer verzenden, verzetsmensen gingen spoorlijnen onklaar maken, zodat de treinen niet meer konden rijden, verzetsmensen over vielen het gemeentehuis om de administratie te vernietigen enz.
13. **Konden de verzetsmensen niet terugschieten? En waarom zijn ze niet eerder gevlucht?** De verzetsmensen hadden weinig wapens om aan te vallen en een paar om zich te verdedigen. De verzetsmensen zijn niet gevlucht omdat zij door de komst van de Duitsers zijn verrast. Zij zaten in de schuur om te wachten op het einde van de spertijd. De spertijd begon 's avonds om 8 uur en eindigde 's morgen om 6 uur. In die tussentijd mocht zich niemand op straat bevinden. De Duitsers stonden plotseling in de schuur, de Duitsers waren moe en wilden uitrusten. Er brak paniek uit onder de verzetsmensen, ze probeerden te vluchten. Helaas werd daarbij geschoten
14. **Waarom heet de 'Klementbrug' zo? Hoeveel verzetsmensen waren er aanwezig op 13 april?** De brug heet eigenlijk de Olsterbrug - een verbindingsbrug tussen Heerde en Olst - De brug wordt de Klementbrug genoemd naar de bewoners van het huis. Hoeveel verzetsmensen er in die bewuste nacht in de schuur gezeten hebben, is niet bekend. Een aantal van hen is doodgeschoten, de rest is gevlucht.
15. **Zaten er ook andere mensen in de oorlog ondergedoken?** Ja, heel veel en niet alleen in Heerde. Onderduiken probeerde je zelf onzichtbaar maken door te verhuizen, een andere naam aan te nemen. Door het hele land werden er verzetsmensen door de Duitsers gezocht. De verzetsmensen gingen onderduiken op plekken waar de Duitsers hen niet konden vinden, veelal op het platteland.
16. **Bij het kruis, lijkt het met de stenen op de grond erg op een zon. Heeft dit iets te betekenen voor het monument?** Nee, maar wel een goede gedachte
17. **Was de Klementbrug niet beter beveiligd? Het was toch te verwachten dat ze daar zouden komen?** De Klementbrug was voldoende beveiligd. Het verzet hoefde alleen maar iets te doen wanneer de Duitsers de brug zouden opblazen. Het verzet kon niet weten dat bij stom toeval de Duitsers deze schuur zouden uitzoeken om uit te rusten. Als ze een andere schuur uitgezocht hadden was dit drama nooit gebeurd.

18. **Waarom waren de Nederlandse soldaten de brug aan het bewaken?** Om te zorgen dat die niet vernield zou worden.
19. **Waarom heet de naburige Klementbrug, de naburige Klementbrug? Wie heeft deze brug gebouwd?** De brug is door Rijkswaterstaat/provincie gebouwd in samenwerking met de gemeente Heerde
20. **Hoe kan het zijn dat de kogelgaten nog in de muur zitten?** Het stukje muur waarin de kogelgaten nog zichtbaar zijn is een restant van het huis wat daar in de oorlog gestaan heeft. Voor die zijmuur zijn een paar verzetsmensen doodgeschoten. In 1945 hebben de Duitsers de brug laten springen om te voorkomen dat de Canadezen deze brug bij hun oversteek voor de bevrijding van de rest van Nederland zouden gebruiken. Bij die ontploffing is het hele huis vernield. Alleen het stukje zijmuur is daarbij gespaard. Later is het huis weer opgebouwd, het stukje muur heeft in die opbouw een eigen plaats gekregen.
21. **Hoeveel verzetsmensen vluchtte er dan?** Het precieze aantal verzetsmensen wat gevlucht is, is niet bekend
22. **Heeft de naam Klementbrug ook iets te maken met de Tweede Wereldoorlog?** Het drama bij de Klementbrug is zeer ingrijpend geweest voor de bevolking van Markluiden. Het is een klein dramatisch stukje uit de geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog. Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er veel verschrikkelijke dingen gebeurd. Het gebeuren bij de Klementbrug is er één van. Zoals in veel plaatsen dramatische gebeurtenissen niet vergeten kunnen worden, zo kan in Heerde het voorval bij de Klementbrug niet worden vergeten.
23. **Op welke dag en tijdstip is dit bij de Klementbrug gebeurd?** Op 13 april 's morgens om ong. 6 uur
24. **Waren er ook kinderen bij betrokken?** er waren geen jonge kinderen bij het gebeuren op 13 april betrokken. De jongste bewoners toen (Aaltje en Lammert Konijnenberg) waren 17 en 27 jaar oud.